

Självständigt arbete i fördjupningsämnet Religionsvetenskap

15 högskolepoäng, grundnivå

Hur påverkar migration individens religiösa identitet?

How does migration affect an individual's religious identity?

Benjamin Kelemen

Ämneslärarexamen för gymnasieskola, förstaämne Religion,
300 högskolepoäng
Självständigt arbete på grundnivå, 15 högskolepoäng
2026-01-15

Examinator: Douglas Mattsson
Handledare: Erik Alvstad

Förord

Detta arbete har skrivits individuellt av Benjamin Kelemen under höstterminen 2025. Uppsatsen har vuxit fram genom min vilja att förstå mer, utvecklas och utmana mig själv. Processen har gett mig möjligheten att fördjupa mig i ett ämne som jag är intresserad av. Arbetet har inte bara stärkt mina kunskaper, utan även förtydligat min förmåga att tänka kritiskt, ta stort ansvar och driva ett projekt från start till mål. Jag hoppas att läsaren finner arbete intressant och givande.

Jag vill även tacka min handledare Erik Alvstad som med vägledning och värdefulla råd har hjälpt mig under uppsatsens genomförande.

Benjamin Kelemen

Abstract

Denna studie skapar förståelse för hur religiös identitet både formas och omformas hos individer inom området migration. Genom olika tidigare studier förklaras det hur sociala nätverk, språkliga utmaningar och ett sekulärt utbildningssystem kan påverka ungas möjligheter till att förstå och uttrycka sin tro. Resultaten visar att religion kan ge en trygghet, delaktighet och sammanhang när tidigare nätverk försvinner, men om dessa nätverk saknas kan den religiösa identiteten bli svagare eller förändras. Studien visar också att unga rör sig mellan flera normer samtidigt, de normer som följer med från ursprungslandet, det som skolan förväntar sig och hur majoritetssamhället ser på religion allmänt. Allt detta kan göra det svårt för individen att förstå hur den ska uttrycka sin religiösa identitet. Slutsatsen blir att religion kan stabilisera livet när mycket annat förändras, men samtidigt skapa situationer där individen upplever en ökad sårbarhet. Arbetet visar därför på behovet av vidare studier om hur religiös identitet utvecklas i migrations sammanhang, och vilken roll skolan spelar i att möjliggöra likvärdig skolgång, icke diskriminerande undervisning och en välkomnande miljö.

Nyckelord: Migration, identitet, religion, samhälle, social theory, Sweden, didactics, religionsvetenskap, school, Identity

Innehållsförteckning

Abstract	3
Innehållsförteckning	4
1. Inledning	5
2. Bakgrund	7
3. Syfte	10
4. Metod	11
5. Resultat	14
5.1 Skolans betydelse för nyanlända elevers religiösa identitet och tillhörighet	14
5.2 Ungdomars religiösa identitet i migrationsprocessen	17
5.3 Religion, tillhörighet och sociala nätverk i migrationsprocessen	20
6. Slutsats & diskussion	23
7. Referenser	25

1. Inledning

Migration är en av de mest genomgripande förändringar en människa kan möta. När en människa behöver lämna sitt hemland så innebär det inte bara att förflytta sig geografiskt, utan även att kunna orientera sig i nya värderingar, språk, normer och samhällsstrukturer. I den här processen blir ofta religion en central pelare för hur människor förstår sig själva men även sin plats i världen. För migranter så kan religionen vara en trygg plats i en tid då man kan känna väldigt mycket osäkerhet, något som består när allt annat förändras. Migranternas möte med ett nytt samhälle kan också leda till att deras religiösa identitet förändras, omprövas eller försvagas. I ett sekulariserat och individ fokuserat land som till exempel Sverige kan migration leda till både mer och mindre religiositet, i relation till individens ursprung, sociala nätverk och livssituation.

Samtidigt utgör religion inte bara ett individuellt fenomen, utan också en kulturell och social aspekt av migration. Människor som migrerar till ett nytt land möter ofta förväntningar eller fördomar relaterade till deras religiösa bakgrund. Sådana faktorer kan ha betydelse för hur olika individer praktiserar sin religiositet, vilka sociala sammanhang de deltar i och hur de formas av det nya samhällets normer och värderingar. Vissa individer kan uppleva att de kanske måste dölja sin religiösa identitet för att på bästa sätt undvika diskriminering, medan andra individer kan uppleva att religionen för ännu större betydelse i det nya samhället eftersom den utgör en koppling till ursprungskulturen och skapar en samhörighet. Särskilt tydligt blir detta för unga migranter, eftersom skolan blir en av de första platserna där deras religiösa identitet möter nya värderingar och normer. I skolan formas nya relationer och skolan bidrar till en tillhörighet och skapar en bättre förståelse för vem man är och vem man förväntas att vara i det nya samhället. Skolan spelar därför en central roll i hur migranternas religiösa identitet utvecklas eller begränsas i migrationsprocessen

Hur migration påverkar religiös identitet är därför en komplex fråga som sträcker sig bortom vad man vanligtvis menar med tro. Den rymmer också aspekter av kultur och möten mellan olika kulturer. Genom att skapa förståelse för hur migration påverkar människors religiösa identitet utvecklas det en djupare kontext för hur mångfald hanteras i dagens samhälle, men även för den individuella människans migrationsprocess. Detta arbete är en forskningsöversikt och syftar till

att skapa en bättre förståelse för hur en individs religiösa identitet antingen kan förändras, stärkas eller omformas i samband med migration, med ett fokus på unga, skola och de sociala miljöer som kommer att forma individen vidare i det svenska samhället.

2. Bakgrund

När en människa måste flytta från ett land till ett annat så innebär det ofta en total omställning i individens liv. Det kommer inte bara att grunda sig i att lära sig ett nytt språk, anpassa sig till nytt klimat eller hantera nya matvanor, men också att ge ifrån sig ett sammanhang där man känner en trygghet till vem man är och förväntas att bete sig. För en del människor kan religion vara en viktig del av just detta sammanhang. Religionen kan vara något som individen har vuxit upp med under hela sitt tidigare liv, något som anknyter och håller ihop familjen eller som en trygg punkt och som skapar en trygghet under svåra perioder. När en individ migrerat till ett nytt land förändras vardagen väldigt mycket, och därför kan det vara väldigt naturligt att ens förhållande till religion förändras.

En nyanländ elev ska placeras i den årskurs som är lämplig med hänsyn till elevens ålder, förkunskaper och personliga förhållanden i övrigt. Detsamma gäller för en elev som efter skolgång i Sverige varit bosatt utomlands och därefter återvänt till Sverige för att återuppta sin utbildning här, och som fått sina kunskaper bedömda. Det är rektorn som beslutar om årskursplacering. Beslutet fattas utifrån en individuell bedömning, där elevens ålder alltså bara är en av flera faktorer som ska beaktas. Enligt förarbetena är det inte tillåtet att slentrianmässigt placera alla nyanlända elever eller andra berörda elever i en viss ålder i en viss årskurs (Skolverket, 2025).

Detta blir då centralt för en nyanländ elev eftersom placeringen görs utifrån elevens förkunskaper och situation. Eleven kan sedan hamna i en nivå som passar kunskapsmässigt och språkligt vilket sedan kan leda till bättre förutsättningar att lyckas i skolan. För unga migranter som kommer till Sverige blir skolan en särskilt viktig plats för denna balans. Skolan är ofta det första stället där deras religiösa identitet möter de värderingar som gäller i omgivningen. Här kommer de att konfronteras med andra sätt att se på religion genom nya kulturer och en annorlunda etik. Forskning visar att unga migranter snabbt märker hur deras religion uppfattas, och hur stort utrymme det får i skolmiljön (Spaas et al., 2024). Skolan kan därför både utmana och i andra situationer stärka deras identitet. Den erbjuder mängder av nya sociala relationer, men kan också vara en plats där religiösa uttryck kan uppfattas som något som sticker ut.

Vissa migranter upplever att religionens betydelse ökar efter migrationen. I mötet med nya samhällsstrukturer och normer kan det kännas tryggt att kunna hålla fast vid traditioner hemifrån, som till exempel böner, högtider eller helt enkelt bara känslan av en tillhörighet i en religiös gemenskap. Dessa religiösa praktiker kan fungera som en påminnelse om ens rötter och bidra till att bevara ens religiösa identitet i en tid som präglas av osäkerhet. Forskning visar att många migranter använder religion för att skapa stabilitet och upprätthålla en känsla av sammanhang när mycket runt om en förändras (Sjödén, 2011, s. 121).

För andra kan istället den religiösa identiteten bli svagare efter migrationen. När en individ har migrerat till ett nytt land med nya utmaningar och förhållanden så möter individen nya sätt att tänka, men även sätt att leva. Man kan till exempel träffa människor som utövar andra traditioner, eller dem som inte följer någon religion alls. Detta kan skapa nya tankar för individen där man börjar reflektera över sin egen tro. När en människa inte längre är omgiven av samma sociala miljö som i sitt hemland kan det bli lättare att ta avstånd ifrån vissa delar av religionen eller helt enkelt skapa en ny fast mer personlig relation till den. Det kan även vara så att individen känner sig splittrad mellan två olika världar. I hemlandet kan de uppleva ett visst krav på att följa sina religiösa traditioner för sig själv men även för respekten mot sin familj. Samtidigt möter individen nya och helt andra förväntningar i det nya landet. Denna blandning kan bli väldigt förvirrande för individen, vilket kan göra det ännu svårare att veta hur man ska uttrycka sin religiösa identitet eller vilka delar av den man väljer att behålla. Då kan religionen bli ett ställe där individen försöker hitta balans mellan sitt ursprung och sitt nya liv.

Utöver det som tidigare nämnts så kommer omgivningen att spela stor roll. Det kan vara att en del individer kan känna att de måste dölja sin religiösa tillhörighet på grund av rädsla för att bli missförstådda eller för att de ska bli behandlade på ett fördomsfullt sätt. Andra kan känna raka motsatsen, att de kan uttrycka sin religion mer öppet i det nya landet än vad de kunnat göra tidigare i sitt hemland. Allt detta skapar en påverkan på hur en person upplever sin religiösa identitet efter att ha migrerat. Det som gör frågan intressant är att det inte finns ett enda svar. Två olika individer som har flyttat från exakt samma land kan uppleva helt olika förändringar i sin personliga identitet, vilket också betonas i forskning som visar på att migration är en komplex identitetsprocess. Vissa bildar en starkare tro, andra en svagare och några anpassar en helt ny

form av personlig religiositet som de tidigare inte haft. Därför är det bättre att fokusera på hur individer själva känner, tänker och upplever sin religiösa identitet och att inte tro att alla ska uppleva samma sak.

3. Syfte

Denna uppsats syftar till att skapa förståelse för hur migration kan påverka en individs religiösa identitet. När en individ behöver lämna sitt hemland förändras stora delar av livet, allt ifrån språket, den sociala närvaron, miljön och vardagen. Förändringsprocessen kan göra att religionen blir som en ankare för individen, och att upplevs på ett positivt eller överraskande sätt, alltså saker som tidigare har känts självklart kan börja ta nya rutter när man stöter på nya normer, människor och ett samhälle som ser helt annorlunda ut än det man tidigare befunnit sig i.

Uppsatsen kommer att grunda sig i tidigare forskning om migranter och deras religiösa identitet, och hur de försöker hitta sin plats i ett nytt samhälle. Det kommer att förtydligas genom ett undersökande av hur individer kan känna hur religionen kan bli en viktigare del av identiteten. Uppsatsen undersöker också hur migration kan ge individen större frihet att ompröva sin tro och förändra religionens roll i livet.

Syftet med den här uppsatsen är att genom att presentera en kunskapsöversikt undersöka hur migration kan påverka individers religiösa identitet. Uppsatsen lägger ett fokus på hur olika sociala sammanhang som skolan, sociala nätverk och mötet med en ny kultur kan påverka hur religiös identitet både formas och omformas efter migration. Arbetets utgångspunkt grundar sig i tidigare forskning och syftar till att belysa religiös identitet efter migration. Uppsatsen utgår från följande frågeställningar.

Hur beskrivs skolans betydelse för nyanlända elevers religiösa identitet och känsla av tillhörighet i tidigare forskning?

Hur påverkas ungdomars religiösa identitet under migrationsprocessen enligt tidigare forskning?

Vilken roll spelar religion, tillhörighet och sociala nätverk i migrationsprocessen enligt tidigare forskning?

4. Metod

I början av mitt arbete så utgick jag ifrån ett intresse för migration i världen och hur en migrationsprocess kan påverka individers religiösa identitet. Det visade sig snabbt att området var alldeles för brett eftersom migration studeras globalt och innehåller forskningsfält från många geografiska platser som USA, Israel, England och Tyskland. Efter givande handledningsmöten insåg jag att studien behöver en avgränsning till en specifik plats för att kunna skapa en bättre förståelse, men även för att skapa en tydligare och fördjupad analys. Jag valde att använda mig av både nationella och internationella källor, men samtidigt fanns det ett fokus på Sverige, vilket gjorde det möjligt för mig att rikta mina sökningar mot studier som behandlar migrationens påverkan på migranters religiösa identitet inom en svensk kontext. Jag använde även filtret peer review på alla mina sökningar, eftersom jag hade fått det rekommenderat av bibliotekarien i början av kursen. När ämnet var tydligt avgränsat så började jag leta efter relevant forskning i ett antal olika databaser. För att göra urvalsprocessen lite tydligare så använde jag mig av kriterier för urval. Källor inkluderades om de behandlade migration i relation till identitet, sociala nätverk, tillhörighet eller hade en stark koppling till skola och barn. Eftersom studiens fokus ligger på Sverige prioriterades i första hand källor som utgick från svenska förhållanden eller byggde på ett tydligt material från Sverige. Internationella källor inkluderades främst när de kunde bidra med begreppsliga perspektiv eller jämförelser som senare fördjupade förståelsen.

Den första sökningen gjordes i Libsearch, vilket sedan tog mig vidare till databasen EBSCO. Genom Libsearch så fick jag tag på relevant forskning som studien "Negotiating futures: How schools shape belonging for young newcomers in Belgium, Denmark, Norway and Sweden" av Spaas et al (2024). Den här källan identifierades genom sökorden Migration AND school AND Sweden AND Shape, vilket genererade totalt 102 träffar. Rubriken såg relevant ut vilket senare fick mig att läsa igenom en abstrakt, andra källor som blev uteslutna var inte relevanta till frågeställningen. Ordet shape valdes med tanke på hur migranter formas i det nya samhället. Även boken *International Migration & Social Theory* av O'Reilly (2012) hittades genom sökandet i Libsearch, där jag använde mig av söksträngen Migration AND Social theory AND international AND sociology. Denna sökning gav totalt 1570 träffar på EBSCO. Här kom flera

källor att välja mellan men även dubletter av källor, vilket tog tid att läsa. Det som fick mig att utesluta andra källor var att jag prioriterade böcker, eftersom jag ville ha en kombination av både böcker och pdf. O'Reilly's bok fanns på biblioteket vilket fick mig att direkt utgå ifrån den källan. Fler källor identifierades också genom att skapa en kombination av olika sökord som migration och didaktik. Genom Libsearch och vidare till EBSCO använde jag söksträngen (Migration AND Didactics) AND Sweden, vilket gav 264 träffar. Här fick jag även läsa igenom lite abstrakter och välja bort olika källor som inte var kopplade till en svensk kontext, och det fanns mycket som inte var relevant till just min frågeställning. Källan som jag valde bedöms relevant eftersom den explicit behandlar mottagande av nyanlända i svensk skola. Genom ökningen hittade jag alltså "Emergency Education in Sweden: Implications for Sustainable Development through Education for Newly Arrived Students" skriven av von Brömssen et al (2023), först rekommenderad av min handledare och sedan lyckades jag lokalisera den via databaserna Swepub och Diva där den gick att ladda ner som pdf. Samma sökning ledde även till artikeln "Rural Education and Migration: a Study of the 2015 Reception of Young Refugees in Sweden", skriven av Öhrn et al (2023). Jag ville hitta källor som kopplade ihop både migration och skola. Den stora anledningen till varför jag valde dessa källor här var för att de var kopplade till Sverige och flyktingmottagande. När jag scrollade igenom och läste olika abstracts så var en del källor inte relevanta, och det skulle göra mitt arbete svårare för att hålla en röd tråd. Om ungdomar inte nämns i källorna så strök jag oftast dem direkt.

Vidare så använde jag mig av en annan databas vid namn Libris för att hitta litteratur med koppling till både migration och religionsvetenskap. Genom att använda mig av söksträngen Religionsvetenskap och människor så fick jag ett resultat på 51 träffar, vilket senare fick mig att hitta boken *Människor och Makter 2.0* skriven av Svensson & Arvidsson (2010). Även boken *Migration & Identity* av Benmayor & Skotnes (2005) hittades via Libris genom sökorden Migration och Identity, vilket gav ett resultat på 1008 sökningar där denna titel kom upp som tredje alternativ. Källan valdes eftersom titeln var givande, men även för att den rankades högt i träfflistan, vilket betyder att matchningen stämmer bra överens med mina sökord och peer review filtret som jag ständigt använde. Efter att jag läste abstrakten så kunde jag nöja mig med den källan och inte leta vidare.

Utöver databassökningar använde jag mig även av tips från både handledare och bibliotekspersonal som en kompletterande metod. Boken *Migration och kulturarv* skriven av Thor Tureby & Johansson (2020) rekommenderades av min handledare Erik. Genom ett samtal med en bibliotekarie hittade jag boken *Tryggare kan ingen vara* skriven av Sjödin (2011). Slutligen använde jag även material från skolmyndighetens källor. Skolverkets riktlinjer för nyanlända elevers utbildning hittades genom att navigera via deras webbplats under sektionen för styrning och ansvar. Dokumenten kompletterade forskningsmaterialet genom att ge en aktuell, men även tydlig bild av de regler som påverkar nyanlända elevers skolgång i Sverige. Genom att öppna dörrar för både internationella och nationella studier, med ett fokus på Sverige, en kombination av flera databaser och specifika sökord så kunde jag samla in relevanta och vetenskapligt grundade källor.

5. Resultat

5.1 Skolans betydelse för nyanlända elevers religiösa identitet och tillhörighet

Unga migranter som börjar på en svensk skola möter inte bara ett helt nytt språk och undervisningssystem, de möter även nya utmaningar gentemot deras sätt att förhålla sig till sin religion. Många migranter har tidigare erfarenheter av att religion har varit en synlig del av vardagen, medan den svenska skolan har en inställning till att religion hålls mer i bakgrunden och sällan uttrycks på grund av sin sekulära miljö. Den här skillnaden kan göra att elevernas religiösa identitet sätts på prov när de tar sina första kliv in i den svenska skolans vardag. Det kan till exempel handla om situationer där religiösa vanor krockar med skolans vanor, eller där elever behöver avgöra om de vill uttrycka sin tro i skolan eller klassrummet.

Det framgår i forskning att ritualer och religiösa föreställningar oftast får störst betydelse för individer när de befinner sig i någon form av förändring eller livskris (Sjödin, 2011, s. 121). I den religionssociologiska avhandlingen "Tryggare kan ingen vara" beskriver Daniel Sjödin religionens betydelse för människor. När unga migranter flyttar från ett land som har påverkat sin religiösa identitet kan religionen bli något som individen väljer att hålla fast vid när livet förändras. Det behöver inte nödvändigtvis betyda att religionen blir mer synlig i skolan, men den kan fungera som en trygg punkt och få större betydelse för eleven när livet påverkas av kris eller förändring (Sjödin, 2011, s. 121). Skolan blir en central plats i etableringsprocessen, där nyanlända elever relaterar sin framtid och känsla av tillhörighet till undervisning och språkinläring (Spaas et al., 2024, s. 7). Det finns även strukturella faktorer i skolans organisering som påverkar nyanlända elevers möjligheter att både uttrycka och bevara sin identitet. Exempelvis hur skolan organiserar mottagandet av nyanlända, vilka rutiner och språkstöd som finns att arbeta runt. När man tittar närmare på vad forskningen säger så ser man hur barn med invandrarbakgrund länge har befunnit sig i en utsatt situation i den svenska skolan, speciellt när det gäller språkbarriären (Thor Tureby & Johansson, 2020, s. 39). Det är även en av de stora anledningarna till att skolan infört hemspråksundervisning, för att uppnå en aktiv

tvåspråkighet (Thor Tureby & Johansson, 2020 s. 39-40). Detta blir då relevant för den religiösa identiteten eftersom både religion och språk är starkt kopplade till deras kultur. Genom språket kan barnet ta del av traditioner och berättelser, men även nya sätt att uttrycka sin tro genom att kunna läsa sina egna men även andra religiösa texter. När skolan inte lyckas att möta elevernas språkliga bakgrund kan även deras religiösa uttryck hamna i en clinch, där eleverna själva måste avgöra vad de vågar eller vill visa (Thor Tureby & Johansson, 2020 s. 39-40).

Nyanlända elever behöver ofta ompröva sin tillhörighet efter att de har migrerat till ett nytt samhälle, vilket blir tydligt i O'Reillys beskrivning av etnicitet. Hon är en sociolog och forskare inom migration, och hon beskriver att etnicitet handlar om hur olika grupper relaterar till varandra och ses som kulturellt olika, och att detta sedan bygger på själva upplevelsen av att man delar ursprung, erfarenheter och värderingar (O'Reilly, 2012, s. 54). Även om hennes tankar skapar en förståelse av etnicitet, så blir hennes beskrivning väldigt relevant för förståelsen av religiös identitet i skolans värld. Religion kan vara något som gör att elever uppfattas som tillhörande till en viss grupp, och det har betydelse för hur de sedan hittar sin plats i skolans sociala miljö. Skolan blir också en av de första platser där unga nyanlända möter majoritetssamhällets syn på utbildning. Detta syns tydligt genom en intervju med en ung elev vid namn Abida. Hon uttrycker hur skolan är central för framtiden och att kunskap faktiskt blir avgörande för att kunna delta i samhället (Spaas et al., 2024, s. 7). Fokuset på utbildningens betydelse kanske inte säger något direkt om just religion, men i forskningen kopplas skolan till framtid och språkinläring som förutsättning för delaktighet och tillhörighet, samtidigt som elever uttrycker att språksvårigheter och stress påverkar deras vardag i klassrummet, och detta ställer ett krav på att eleverna ska anpassa sig till skolans ramar (Spaas et al., 2024, s. 7-9). I denna process kan den religiösa identiteten både bli starkare, men samtidigt utmanas när eleven försöker anpassa sig till nya normer.

De olika utmaningar som skolor själva möter när till exempel ett flyktingmottagande sker påverkar även elevernas situation i hur de ska hantera situationen på bästa sätt. Mottagandet av nyanlända elever kan variera olika mellan kommuner, och att undervisningen ibland hamnar på lärare eller personal som kanske inte har den erfarenhet som krävs för att arbeta med elever som nyligen migrerat (von Brömssen et al., 2023, s. 60-61). När skolor saknar erfarenheter och

ordentliga rutiner för att ta emot nyanlända elever riskerar stödet att bli ojämnt och beroende av personal som inte har tillräcklig kunskap om att arbeta med elever som nyligen migrerat (von Brömssen et al., 2023, s. 60-61). Det måste inte nödvändigtvis betyda att religionen ignoreras medvetet, men snarare att skolan inte fyller den kapaciteten som krävs för att arbeta runt elevers religiösa identitet på bästa sätt. Liknande beskrivningar kan man se i annan forskning som visar att många kommuner under just 2015 flyktingmottagande tvingades improvisera i sin verksamhet på grund av brist på stödmaterial och välgrundade rutiner (Öhrn, 2023, s. 4). Med tanke på hur oerfaren personal och dåliga rutiner vi har haft tidigare, så hanterades inte situationen på ett bra sätt. Det ledde till ytterligare negativa konsekvenser och en kris i verksamheten (Öhrn, 2023, s. 4). Även om skolan inte alltid uppmärksammar religion som en del av elevens situation kan religion och religiösa praktiker få stor betydelse för individen i perioder av omställning eller kris (Sjödin, 2011, s. 121). När skolan inte har tydliga rutiner för att arbeta med identitet så påverkar det elevernas möjligheter att utveckla sin religiösa identitet. Det visar att migration tydligt påverkar utbildningssystemet, vilket i sin tur påverkar migranterna i hur de uttrycker sin religiösa identitet, och att skolor behöver goda kunskaper och struktur för att hantera denna typ av förändring. Samtidigt visar det att elevers religiösa identitet hänger ihop med skolans arbete för tillhörighet, mångfald och specifikt inkludering. När skollagen anger att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, innebär det också ett ansvar att förstå de identitetsprocesser som nyanlända elever kan befinna sig i (Skollag 2010, 1 kap. 5§). Alltså att eleven nu befinner sig i ett stadie där identiteten ständigt påverkas.

5.2 Ungdomars religiösa identitet i migrationsprocessen

Ungdomar som migrerar befinner sig oftast i en livs fas där identiteten ständigt genomgår en utvecklingsprocess, migrationen bidrar ofta till att denna process förstärks ytterligare. Det är väldigt mycket av vardagen som ändras, allt ifrån normer till språk och sociala sammanhang. Allt detta kan påverka hur unga förstår sig själva och sina religiösa uttryck. Här sätts den religiösa identiteten inför nya utmaningar, där religionen antingen kan få en försvagad eller förstärkt betydelse. Men allting är beroende av vilka utmaningar ungdomarna möter i det nya samhället.

När man tittar närmare på forskningen inom migration så kan man se hur migranter ibland kan uppleva att deras religiösa föreställningar och rutiner förändras, speciellt när de har lämnat en miljö som tidigare stärkt deras tro. När individen inte längre har människor runt sig som upprätthåller vissa normer, öppnas det ett möjlighetsfönster där både identitet och tro kan omprövas eller till och med i en del fall överges (Sjödén, 2011, s. 215). Denna process bidrar till att unga oftast kan befinna sig i tvivel eller ett mellanting, men även en nyfikenhet och ett sökande till nya perspektiv kan uppstå. Samtidigt kan många migranter få en känsla av frihet och att dörrar öppnas upp för nya möjligheter, vilket senare kan bidra till att den religiösa identiteten formas på nytt och ibland kan utvecklas på helt nya sätt i det nya samhället (Sjödén, 2011, s. 215). Här kan man se att migration inte alltid leder till en förlust av tidigare sammanhang, utan också möjligheter att skapa nya förhållningssätt till sin religion.

Migrationsprocessen kan vara väldigt komplex för barn och unga. Genom en studie av Tureby & Johansson (2020) så förklaras olika historier om hur migranternas resor till nya samhällen kan se ut. I en specifik studie finns det en kvinna som förklarar hur hon kom till Sverige som minderårig, och att hon saknade förståelse för varför flytten skedde. Migrationen formade hennes självbild redan i ung ålder. Berättelsen visar på att migration inte alltid endast berör vuxna individer, utan även barn som antingen följer med familjen eller skickas iväg ensamma för att komma undan konflikt (Thor Tureby & Johansson, 2020, s. 209-210). Eftersom barns perspektiv ibland kan prioriteras bort i berättelser om migration, så blir det svårt för unga att bearbeta sin bakgrund och religiösa identitet (Thor Tureby & Johansson, 2020, s. 209-210). Genom att

människor återberättar sina erfarenheter av migration blir det tydligt hur kultur och religion kan förändras när de försöker skapa stabilitet i en osäker situation.

Frågor om just identitet blir väldigt centrala i samtal om mångkulturella samhällen. I västländer, och särskilt i Sverige, finns det en strävan efter att ge alla människor lika rättigheter, där individer ges möjlighet att uttrycka sina kulturella och religiösa skillnader. För unga migranter kan detta isåfall innebära att de möter en ny majoritetskultur som säger sig vara öppen för olikheter. Samtidigt kan den här typen av situation bidra till en dubbelhet, eftersom den ger en möjlighet till att uttrycka sin religiösa identitet, men samtidigt en osäkerhet i att känna sig trygg i att vara annorlunda (O'Reilly, 2012, s. 53). Identitet formas inte enbart av individens egen vilja, utan också i relation till hur omgivningen kategoriserar och uppfattar deras tidigare bakgrund (O'Reilly, 2012, s. 53). Unga migranter kan även uppleva en stark känsla av ensamhet i det nya landet, något som direkt påverkar deras identitetsskapande. Genom ungdomars egna berättelser så kan man skapa en bättre förståelse för detta. En liten flicka vid namn Elaaf beskriver hur hon saknar sina vänner och det gemensamma språket från hemlandet, och hur ensamheten i Sverige kan få henne att reflektera över sin tillhörighet. Andra ungdomar uttrycker starkt hur de kan känna sig missförstådda av lärare som inte tar hänsyn till migrationsrelaterade stressfaktorer, allt ifrån svårigheter till att koncentrera sig eller just psykisk påfrestning (Spaas et al., 2024, s. 9). Denna brist på förståelse kan leda till en känsla att behöva bära sin identitet, även den religiösa, på helt egen hand. När elever beskriver ensamhet och behov av mentalt stöd i skolan (Spaas et al., 2024, s. 9) kan religion i perioder av förändring eller kris få större betydelse för individen (Sjödin, 2011, s. 121).

Tidigare erfarenheter kan påverka unga migranter i hur de tolkar sina nya roller i det svenska samhället. Föreställningar som ekonomi, kön och religion kan vara mycket annorlunda jämfört med de normer som finns i Sverige, vilket formar ungas förståelse av sin plats i exempelvis en skolmiljö. I forskningsintervjuer berättar en ung migrant att han ser på den svenska skolan som lyx, eftersom han är van vid helt andra förväntningar och krav från sitt ursprungsland. Här kan man se att unga migranter inte bara förändrar sin kulturella och religiösa tillhörighet, utan också sin syn på regler, förväntningar och relationen till vuxna. Den unga mannen uttryckte en arg reaktion på hur man bemöter lärare i den svenska skolan. När normerna skiljer sig alltför mycket

åt kan det påverka hur ungdomen väljer att uttrycka sig. För honom blev mötet med en annan skolkultur en krock, eftersom han var van vid en starkare form av respekt gentemot vuxna (von Brömssen et al., 2023, s. 70).

Samhällets sätt att organisera själva mottagandet av migranter kan påverka unga migranter. Under flyktingmottagandet 2015 tog väldigt många kommuner emot fler unga migranter än vad resurserna räckte till, vilket i sin tur ledde till tillfälliga och ibland bristande lösningar. Detta påverkade sociala miljöer som till exempel skolan. Eftersom skolan är en central miljö för ungas känsla av förståelse av det nya samhället, kan organisatoriska brister få betydande konsekvenser för deras identitetsutveckling. När språkinläring beskrivs som en förutsättning för tillhörighet blir skolans stöd centralt (Spaas et al., 2024, s. 7). I situationer där elever samtidigt beskriver hur olika språksvårigheter kan påverka hur öppna elever vill vara med sin tidigare bakgrund och religiösa uttryck (Spaas et al., 2024, s. 9). I samspel med omgivningen formas ungas identitet, och en instabil miljö kan påverka relationen till kulturella och religiösa sammanhang (Öhrn, 2023, s. 2).

I ett sekulärt land som Sverige brukar religionens betydelse hamna i bakgrunden, trots att religion kan ha stor betydelse på migrationsbeslut och i relationen till ursprungslandet och mottagarlandet. För unga kan detta innebära en osäkerhet kring vad de vågar uttrycka om sig själva i sociala och offentliga miljöer (Spaas et al., 2024, s. 9). Resonemang som att religionen är kontextberoende, visar att unga migranter befinner sig i en process där deras religiösa uttryck både möjliggörs och begränsas i ett sekulariserat svenskt samhälle. Den religiösa identiteten framstår därmed inte som oföränderlig, utan formas ständigt av samhällets olika normer och strukturer (Lödén, 2019, s.13).

5.3 Religion, tillhörighet och sociala nätverk i migrationsprocessen

När det kommer till migration så innebär det inte endast en geografisk förflyttning, utan även en omstrukturering av individens religiösa identitet, tillhörighet och sociala relationer. Studier visar på att migration påverkar de sociala nätverk som migranter tidigare har tillhört, vilket sedan leder till konsekvenser för hur individen förstår sig själva och sin religiösa identitet.

Sjödin (2011) belyser att migration kan leda till en destabilisering av individens tidigare sociala nätverk, även i situationer där migranten har familj eller bekanta på den nya platsen. Förlusten av stabila relationer leder inte endast till tillgången av praktiskt stöd, utan det medför även socialpsykologiska konsekvenser. Människors självförståelse formas i relation till omgivningen. När viktiga relationer plötsligt försvinner eller förändras så kan det få oss att tvivla på vilka vi är, men även vilken plats man har i samhället. Flera migranter beskriver själva att det kan ta tid att förstå sin nya sociala position och religiösa identitet i det nya landet (Sjödin, 2011, s. 128). Den här processen kan migranter uppleva som en förlust, men även som en ny möjlighet. Migranter kan uppleva en typ av frihet när de inte längre blir begränsade av sina närståendes förväntningar, vilket senare kan leda till en öppenhet för nya perspektiv och sätt att leva framöver (Sjödin, 2011, s. 128). Detta skapar även en påverkan på individens känsla av värde och identitet (Sjödin, 2011, s. 128).

Vidare så beskriver Sjödin (2011) hur migration destabiliserar individens habitus, vilket innebär de självklara och ibland omedvetna sätt att tänka, vara och handla på. Klädstil, kroppshållning, uttryck och ett sätt att vara på kan i det nya samhället uppfattas som något avvikande. Detta kan senare leda vidare till olika kommunikations missförstånd och en rädsla för att man ska bli misstolkad av den nya omgivningen. Sjödin (2011) beskriver att dessa effekter kan variera mellan individer, men även att det kan motarbetas om migranter söker sig till exempelvis ett religiöst samfund där man kan stöta på människor som delar samma kulturella delar eller samma ursprung (Sjödin, 2011, s. 129). Religion och olika religiösa gemenskaper kan alltså ge stabilitet när livet känns osäkert.

Religionens betydelse i migrationsprocessen blir även tydlig i Sjärdins (2011) analys av religiösa församlingars hårda arbete i olika segregerade städer. Kyrkor i städer som Malmö och Helsingborg ser ofta segregation som ett samhällsproblem och tolkar det religiöst, där stödarbete och integration av migranter uppfattas som religiöst motiverade handlingar. Församlingarna vill vara ett positivt alternativ och erbjuda en välkomnande miljö för migranter. Samtidigt så problematiserar Sjärdin uppfattningen om att invandrare automatiskt uppfattas som religiösa, i motsats till svenskar som antas vara sekulariserade. Han lyfter fram att både bland svenskfödda och migranter finns det en variation i religiöst engagemang, där det även finns migranter som har förlorat sin tro på grund av krig, förföljelse eller negativa tidigare händelser som är kopplade till religion (Sjärdin, 2011, s. 188-189).

För ett mer övergripande perspektiv på migration som fenomen, istället för enbart individers erfarenheter i ett enskilt land så betonar O'Reilly (2012) att migration bör förstås som en pågående process snarare än en permanent flytt från ett samhälle till ett annat. Hon menar på att migrationsforskning ofta riktar sitt fokus mot migrationens effekter på mottagar samhället, medan betydelsen för migranterna och deras familjer ofta riskerar att glömmas bort. Diskussioner om migration kopplas ofta till tillhörighet, nation och gränser, vilket senare påverkar hur migranter kommer att positioneras i samhällsdebatten (O'Reilly, 2012, s. 49). Detta perspektiv blir relevant för skolans sammanhang eftersom Skolverket tydliggör att nyanlända elevers utbildning är ett ansvar som skolan och huvudmannen måste organisera genom mottagande, placering och anpassning av undervisningen utifrån elevens förutsättningar (Skolverket, 2025). På så sätt blir därför skolan en central plats där nyanlända elever möter samhällets ramar och regler i praktiken, vilket kan få betydelse för hur frågor om tillhörighet och identitet hanteras i vardagen. Perspektivet här blir betydelsefullt för att belysa hur religiös identitet utvecklas i förhållande till nationella idéer om normalitet och tillhörighet. Ett jämförande perspektiv kan man se i Benmayor och Skotnes (2005) bok om migration och identitet. I ett kapitel så beskriver de en historisk händelse där etiopiska judar migrerade till Israel. De visar att deras religion före migrationen var en självklar och central del av vardagen som gav hopp och vägledning. Migrationen ledde till en förändring av den religiösa identiteten, eftersom religionen uttrycktes annorlunda i det nya samhället. Detta kräver en anpassning av deras tro till nya sociala och kulturella sammanhang (Benmayor & Skotnes, 2005, s. 104-105).

Genom detta exempel kan man tydligt se att migration, oavsett kontext, ofta leder till att religiös identitet omformas i stället för att försvinna eller förminska.

Ett religionssociologiskt perspektiv ges av Svensson och Arvidsson (2010), som för en diskussion av hur migration till sekulariserade länder som exempelvis Sverige påverkar människors religiösa tro. De beskriver hur sociala nätverk kan vara en avgörande faktor för religionens fortlevnad, den så kallade plausibilitetsstrukturen. När migranter förlorar ett sådant stöd riskerar den religiösa tron att försvagas. Om nätverket däremot kan återuppbyggas, genom familj eller religiösa gemenskaper, så finns det en möjlighet att religionen bevaras eller till och med förstärks. Fallet med just muslimska migranter i Tyskland visar hur religion individualiseras, en del distanserar sig från religionen medan andra fördjupar sin tro (Svensson & Arvidsson, 2010, s. 100-101). Slutligen, Löden (2019) lyfter fram att religion har en viktig roll genom hela migrationsprocessen, ända från beslutet att migrera till integrationen i det nya landet (Löden, 2019, s. 9). Han nämner även att religiösa samfund påverkar både migrationsprocessen och hur migranter förhåller sig till sitt ursprungsland och mottagarlandet (Löden, 2019, s. 13). Det visar att religion inte bara är något privat, utan en del av större sociala och transnationella sammanhang.

6. Slutsats & diskussion

Avslutningsvis visar arbetet att religiös identitet kan omförhandlas och förändras i migrationsprocessen, men att det är beroende på individens livssituation och sociala sammanhang. Den följer individens sociala relationer, livssituation och mötet med ett helt nytt samhälle. Resultatet visar tydligt att religion både kan ge trygghet och fungera som ett mönster där individer omprövar tidigare erfarenheter och sin identitet. Det är särskilt relevant för unga individer, som håller på att forma sin identitet samtidigt som de försöker anpassa sig till ett sekulärt samhälle, med annorlunda normer och regler.

Skolan får en central roll i hur unga migranter skapar förståelse för sig själva och för det nya samhället. I Sverige blir skolan ofta en av de första platserna där nyanlända möter ett majoritetssamhälle, med nya normer, språk och värderingar. Det kan ge elever en chans att känna sig delaktiga och få hopp om framtiden, men det kan även skapa nya problem om de saknar språklig säkerhet eller känner att deras tidigare bakgrund inte förstås eller accepteras. Resultatet visar på att elever måste navigera mellan identiteten från hemlandet och den som skolan förväntar sig. För en del elever kan religion bli en trygghet, medan andra försöker dölja sin religiositet för att kunna passa in. Detta speglar att religiös identitet inte bara blir formad av tro, utan också av skolans sociala ordning och av vilka möjligheter elever får för att få vara sig själva. Forskningen visar också att migration förändrar människors nätverk och relationer, vilket sedan påverkar hur de ser på religion. När vardagen förändras och olika sammanhang försvinner förlorar man inte bara tidigare kontakter, man förlorar även den bekräftelse som tidigare gav den religiösa tron en typ av stöd. För en del leder detta till att de väljer att ta avstånd från religionen, medan andra söker sig till religiösa grupper för att hitta en ny trygghet och mening. Resultaten visar alltså att migration både kan leda till att tron blir svagare eller starkare. Religion kan hjälpa föräldrar att föra vidare traditioner och språk, men samtidigt skapa konflikter när erfarenheter av skolan utmanar migranters förväntningar. Resultatet visar även att migrationen påverkar ungas religiösa identitet på ett personligt plan. Ungdomar beskriver specifikt ensamhet, saknad av gemenskap och den tidigare kulturen. I vissa fall blir religionen en privat trygghet, medan andra tar avstånd från sin tro när deras tidigare sociala sammanhang försvunnit. Även ungdomar går

igenom stora identitetsförändringar där gamla erfarenheter möter nya, vilket skapar en osäkerhet kring hur religion uttrycks.

En viktig punkt som är värd att lyfta är problemet med att tala om migranter som en homogen grupp. I forskningen presenteras olika variationer, exempelvis som att vissa förstärker sin religiösa identitet, andra försvagar den och några väljer att utveckla en mer individuell tro som inte liknar deras ursprungliga. Därför kan man inte säga att religiös identitet bara grundar sig i kultur, utan den påverkas ständigt av skola, språk, diskriminering, sociala nätverk och olika personliga erfarenheter. Ur ett religionsvetenskapligt perspektiv synliggör detta även ett annat dilemma. Vilken plats har religiösa uttryck i ett sekulariserat samhälle? I ett land där religion mest ses som något privat kan religiösa uttryck upplevas som något som sticker ut. Samtidigt så visar materialet att religion hjälper många migranter att hitta nya sammanhang, hantera osäkerhet och förstå svåra upplevelser. En plats som exempelvis skolan behöver bemöta sina religiösa elever utan att problematisera eller normalisera ungdomens tro. Det blir även viktigt att fundera över sin egen roll i arbetet som lärare. Religion och migration är områden som påverkas av samhällsdebatter, media och politik. Ingen analys kan bli helt neutral, och man kan enkelt råka beskriva grupper på sätt som de själva inte håller med om. I detta arbete så har fokuset varit på den religiösa identitetens roll, med ett perspektiv inom ett svenskt utbildningssammanhang, och de källor jag valt att arbeta runt. Det innebär att viktiga punkter som klass och kön har blivit uteslutna i arbetet.

Slutligen visar arbetet också att det kan behövas mer forskning om hur religion påverkar barn och unga som migrerat. Skolan förblir en viktig arena för inkludering, men också för konflikter om normer och värderingar. Likvärdig undervisning kräver att skolpersonal förstår ungas identitetsprocesser och att religion kan ge både trygghet och sårbarhet. Samtidigt tydliggör resultatet också betydelsen av sociala nätverk, familj och religiösa gemenskaper i migrationsprocessen. När tidigare nätverk försvinner kan religion ge gemenskap eller hjälpa personer att känna tillhörighet igen. Utan nätverken kan religionen försvagas eller omformas. Att förstå religionens roll i migrationsprocessen handlar i det stora hela om mer än tro, det handlar om tillhörighet och möjligheten att få leva med olika identiteter utan att behöva välja mellan dem.

7. Referenser

Benmayor, R., & Skotnes, A. (2005). *Migration and Identity*. Transaction Publishers Oxford University Press.

Lödén, H. (2019). Vetenskaplig litteratur om internationell migration. En introduktion och diskussion. *Nordidactica - Journal of Humanities and Social Science Education*, 2019(1), 1-16.

O'Reilly, K. (2012). *International Migration & Social Theory*. Palgrave Macmillan.

Sjödén, D. (2011). *Tryggare kan ingen vara: Migration, religion och sociala sammanhang*. Lunds universitet.

Skolverket. (2025). *Nyanlända elevers utbildning*. Hämtades 2025-12-10, från.

<https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/nyanlanda-elevers-utbildning>

Spaas, C., Osman, F., Skovdal, M., Hilden, P. K., Derluyn, I., Durbeej, N., Sarkadi, A., Primdahl, N. L., Andersen, A. J., Verelst, A., Colpin, H., & De Haene, L. (2024). Negotiating futures: How schools shape belonging for young newcomers in Belgium, Denmark, Norway, and Sweden. *Journal of Child and Family Studies*, 33, 3500-3515

Svensson, T., & Arvidsson, A. (2010). *Människor och makter 2.0, en introduktion till religionsvetenskap*. Högskolan i Halmstad.

Tureby, M., & Johansson, J. (2017). *Migration och kulturarv. Insamlingsprocesser och berättelser om och med de invandrade ca 1970-2019*. Nordic academic press.

von Brömssen, K., Flensner, K., Korp, H., & Risenfors, S. (2022). "Emergency Education" in Sweden: Implications for Sustainable Development through Education for Newly Arrived Students. *European Journal of Teaching and Education*, 1(1), 55-79.

Öhrn, E., Beach, D., Johansson, M., Rönnlund, M., & Rosvall, P.-Å.(2023). Rural education and migration: A study of the 2015 reception of young refugees in Sweden. *Australian and International Journal of Rural Education*, 33(2), 1-16.